کولتور و وڵاتی تونس ... زاهیر ع□ بەڕەش

رۆژی 6 جونی ئەمساڵ بە سەردانێکی هونەری سەفەری وڵاتی تونسم کرد، وڵاتێک پڕ لە ئەتەکیەت، دەتوانرێت جیاوازتر لەهەموو وڵاتە عەرەبیەکان ببینرێت. من بۆخۆم کە بیر لە پرۆسەی دیمۆکراتی و رۆژهەڵاتی ناوین دەکەمەوە، دەڵێم ئەو دوانە(دیموکراتیەت و رۆژهەڵات) زۆر زەحمەتە پێکەوە هەڵبکەن، وەک دوو هێڵی تەریب وان هەرگیز بەیەک ناگەن، هەرچەندە تونس دەکەوێتە کیشوەری ئەفریکاوە، بەڵام وەک وڵاتێکی عەرەبی ئەژمار دەکرێت.

دیمۆکراتیەت و مینتاڵیەتی و وڵاتانی عەرەبی بە کوردستانیشەوە دووشتی زۆر دژ بەیەکن. بەڵام کە مر□ق س□ردانی وڵاتی تونس دەکات و بە ووردی رۆ دەچێتە سیستەمی کارکردن، سیستەمی پەروەردە وخوێندن، سیستەمی فەرهەنگی و کلتوری و، سیستەمی کۆمەڵایەتی. ئەو سەرنجەی سەرەوە دەکەوێتە ژێر پرسیار و گومانەوە. هەرچەندە من گەشتەکەم بۆ مەبەستێکی هونەری بوو، بەڵام بە فزولیەتی خۆم حەزم دەکرد زیاتر لەسەر ئەو وڵاتەو یاساکانیشی بزانم. لە یاسای وڵاتدا تەواو مافەکانی ژن فەراهەم کراوە.

لە یاسای ئەوە وڵاتەدا هەموو قسەیەکی ناشرین و تەنانەت جوێندان بەژن، وەک توندو تیژی بەرامبەر بەژن حیساب دەکرێت، ئەوەش سزادانی لەسەرە. ژن و پیاو دەتوانن بەبێ پرۆسەی هاوسەرگیری پێکەوە بژین و منداڵ دروست بکەن بێ ئەوەی یاسا ریی لێبگرێت.

ژنان هەر بەرگێک بپۆشن ئازادن، هیچ کەسێک بۆی نیە بەلادەر لە دابوو نەریت تۆمەتباری بکات. ئەمساڵ سەدو هەشتا مزگەوت داخران، بەهیچ شێوەیەک نوێژ لەو مزگەوتانە ناکرێت، ئیمامی مزگەوتەکەش بێکار کراو لێپێچینەوەی لەگەڵ کرا، هۆکارەکەشی ئەو□ بوو کە ئیمام و خەتیبی ئەو مزگەوتانە نەچوونەتە ژێر باری یاساکانی دەوڵەت و خەڵکیان تەکفیر کردووە و سوکایەتیان بە ژن کردووە.

بەیاسا قەدەغەیە ل□ ش□و□نە گشتیاکاندا و تەنانەت ل□ش□و□نی کارکردنیشدا نوێژ بکرێت. لەو وڵاتە مزگەوت، کلێسا و سینەگوگە(واتە مەعبەدی جولەکەکان) لە شەقامێکدان و هەر دیانەتەو ئازادانە مەراسیمی سرووتە دینیاکانی خۆی دەکات.

یەکێک لەشتە سەرنجراکێشەکان بۆ من ئەو□ بوو کە گرنگیەکی زۆر دەدرێت بە پەروەردەکردنی منداڵ. وەزارەتی فەرهەنگ و کلتوری ئەو

وڵاتە لە هەموو ناوچەکاندا و بەتایبەتی لە ناوچە هەژار نشین و میللیەکاندا خانەی فەرهەنگی کردەتەوە. تیشکێکی زۆر دەخرێتە سەر پێگەیاندنی توانا و بەهرەی منداڵان.
دەوڵەت بودجەیەکی باشی تەرخان کردووە بەگەشە پێدانی تواناکانی منداڵان. لە هەموو گەرەکاکاندا بەهێزکردنی خولی زمانی فەرەنسی، گرووپی شانۆیی، سەما، موسیک و گۆرانی هەیە، کە لەلایەن دەوڵەتەوە کۆمەکی دارای دەکرێن و بەردەوامیش چالاکیان هەیە.
ئەو هەفتەیەی کە من لەوێ بووم لە پایتەختەکەی کە نزیکەی ملیۆنێک و دوسەد هەزار دانیشتوانەکەیەتی، نزیکەی بیست نمایشی شانۆی هەبوو، بە دەیان کۆنسەرتی موسیک و گۆرانی پێشکەش دەکران، سەرەرای ئەوەی کە لە هەموو کوچەو کۆڵانەکانیش نمایشی شانۆی پێشکەش دەکران ، گرووپی سەما و مۆسیک چالاکیان دەنواند.

لە یەکێک لە فەرهەنگ خانەکانی گەرەکی هەژار نشینی حلق الوادي شانۆکار سەمیرە بوعمود بانگێشتی فەرهەنگخانەیەکی کردم، وتی بابرۆین بۆ فەرهەنگی خانەی حلق الوادي بۆ ئەوەی موحازەرەیەک لەسەر رووناکی شانۆیی بۆ منداڵان بڵێمەوە، کاتێک گەیشتینە ئەوێ کاتژمێر دەی شەو بوو، تەنها گەنجێکی لێبوو هاوکاری سەمیرە بوو شارەزاییەکەی زۆر لە نەخشەو رووناکیدا هەبوو. پاشان وردە وردە خەڵکەکە هاتنە ژوورەوە، بە ماوەی کاتژمێرێک و نیو باسی چۆنێتی رووناکی کرا، پەیوەندی رووناکای بە دیکۆر و جۆری ئەو ئامێرو گڵۆپانەی کە بەرکار دەهێنرێن لەسەر شانۆ.

موحازەرەکە بەشێوەیەکی تەفاعولی بوو زیاتر منداڵان وتوو وێژیان دەکرد، پرسیاریان دەکرد. منداڵان وەڵامی پرسیاری گەورەکانیان دەدایەوە، تەرامانیان هەبوو. نایشارمەوە، ئەوەی لەو شەوەدا لەو منداڵانەو لەو مامۆستایە و لەوگەنجە لەسەر رووناکی چۆنێتی بەکارهێنانی ئامێرەکان و تەوزیفکردنی رەنگ جیاوازیەکانی ڤۆدیل و شانۆی سێبەرو کلاسیک فێربووم، لە ماوەی پێنج ساڵی خویندنی پەیمانگام لە کوردستان ئەوەندە فێر نەبووم.

آنس العبيدي چالکوانێک و هونەرمەندێکی دیاری بواری شانۆ و سینەمایە لە یەكیك لە گەڕە هەژار نشینەکان لەگەڵ هونەرمەندێکی تری بواری موسیک و شانۆ، صاڵح حمودة دوکانێکی لاکۆڵانیان کردووە بە شانۆ، تەواو هەموو کەل و پەلو پێویستیەکانی شانۆی تیا هەیە، گروپێکی هونەری شانۆ و موسیک و سەمایان دامەزراندووە بە ناوی المسرح المسار. ئەو گەڕەکە میللەیان ناوناوە (حومتنا فنانە) بە واتای گەڕەکەکەمان هونەرمەندە.
ئەوەی جێی بایەخی من بوو، بە منداڵ، گەنج و لاو پیر، دایک و باوکان هەموو بەخێزانی بەشداری چالاکیەکان دەبوون، رۆڵیان دەبینین. موسیکیان پێکەوە دەژەنی. هەموو گەڕەک بەشداربوون. هەندێک لاویان هەبوو لە گەڕەکەدا کە لەسەر خراپەکاری لە خانەی چاکسازی حکوم درابوون. ئەم گرووپە داوایان لە دەوڵەت کردبوو کە هەرزەکارانی ئەو گەڕەکە کە بە هەر هۆکارێکەوە بێت سجن کراوە و کە لە خوار تەمەنی هەژدا ساڵیەوەیە و لە خانەی چاکسازی حکومداراوە، ئەم گرووپە هاوکاریان بکەن و بیانگرنە خۆیان. لای ئەوان فێری هونەری نواندن، فێری ژەنینی ئامێرەکان، گۆرانی و سەما ببن، فیری هاوکاری و یارمەتی دانای خەڵکانی تر بکرێن. ئەم هەرزەکارانە لای گروپی (المسار) هەموو جۆرە هونەرێکیان بە تیۆری و پراکتیکی دەخوێندن و پاشان نمایشیان دەکرد. هەر ئەوان دەشبوون بە پاسەوانی چالاکیەکانی تر. بە واتایەکی تر بەهۆی چالاکای هونەریەوە جارێکی تر سیقەیان بە دەگارایەوەو دەهاتنەوە ناو کۆمەڵ، کاتێکیش بەرهەمەکی جوانیان پێشکەش دەکرد، لای خەڵک و دانیشتوانی گەڕەک خۆشەویستر دەبوون.

ئەو جۆری کارکردنەش تەواو گونجابوو لەگەڵ ئامانجی ئەو میتۆدەی کە من زۆرجار بەکاری دەهێنم بەناوی شانۆی سێکە بەڵام چۆنێتی کارکردنمان جیاواز بوو. ئامانج ئەوەیە مرۆڤ زیاتر مرۆڤ دەستانەتربێت. ئازادتربێت. خۆشەویستی زیاتربێت.
ئەو شەوەی کە گەیشتمە تونس کچە هونەرمەندی شانۆ سەمیرە بوعمود

وهاوکارەکانی بە ئوتۆمۆبیل کاتژمێر دوو نیوی شەو لە فرۆکخانەی قەرتاج چاوەرێیان دەکردم. سەمیرە دەرچووی زانکۆیە بەشی شانۆ، وەک دەرهێنەرو ئەکتەر کار دەکات دەزگایەکی هونەری تایبەت بەخۆی هەیە. بە رۆژی دوای یەکێک لە ئەکتەرە کۆمیدیەکانی سینەماو شانۆ بەناوی توفیق بەحری هات بۆ لام، پاشان ووتو وێژێکی هونەری بەناو بازاردا بە ئۆتۆمبیل گەشتێکمان کرد، لە قاوەخانەیەک لاماندا و قاوەمان خواردەوە ووتووێژێکی زۆرمان لەسەر هونەرو ژیانی سیاسی وڵاتانی عەرەبی و کوردستان و شۆرشی فەرەنسی ئەوەی بهاتایە بە بەخەیاڵماندا قسەمان لەسەر دەکرد هتد. پاشان ووتی پێم خۆشە ئەم شەو داوەتی نمایشەکتان بکەم کە خۆی دەوری پاڵەوانی دەبینی لە نمایشەکەدا، کە ڤۆدڤیلێک بوو بە ناوی (لمدک) واتە گەمژە.

لەکاتی چوونەدەرەوەدا مەسافەیەکی زۆرمان بری، بینیم لەدواوە کەسێک کە دیار بوو رایبکردووە بە شوێنماندا کێشای بە سەر شانمدا بە فەرەنسی ووتی (بەرێز تۆ ئەم جانتایەت لەبیر کردبوو) ئەو کات بیرم کەوتەوە کە جانتاکەم بیر چووبوو لە قاوەخانەکە. هەرچەندە من حاڵی نەبووم لە پێشدا، پاشان سەمیرە پێی وت کە ئەم میوانەمان زمانی فەرەنسی نازانێت، ئەوجا کورە گەنجەکە بە زمانی عەرەبی دواو وتی تۆ لەگەڵ ئەو هونەرمەندانەیت دەبێت رێزت بگرین. بەراستی لە شوێنی خۆم واقم وورما بۆ تاکە جارەکە لە وڵاتێکی عەرەبیدا خەڵک بە ئەتەکێتەوە هەڵس و کەوت بکات، دەستپاک بێت وهونەرمەندەکانی خۆیانیان خۆش بووێت.

تەفیق بەحری کاتژمێر نۆی شەو بە ئۆتۆمۆبیل هاتەوە شوێنماندا من و سەمیرە چوین بۆ نمایشەکەی، بەهای چونە ژورەوە بۆ بینینی نامیشەکە بە بیستو پێنج دیناری تونسی بوو کە یەکسانە بە دە دۆلاری ئەمەریکی. کاتژمێری یانزەی شەو نمایش دەستی پێکرد، بینەر زۆر بە جۆش و خرۆشە تامەزرۆی دەرکەوتنی ئەکتەر تەفیق بەحری بوون، ئەوکاتە زیاتر بۆم دەرکەوت کە ئەو کەسە ئەکتەرێکی دیارە ، لەراستیدا، توانایەکی نواندنی کۆمیدی بێئەندازەی هەبوو.
یەکیکی تر لەو خاڵانەی کە بۆ من جێی سەرنج بوو کە دەتوانرێت سیاسەتی کلتوروفەرهەنگی لە کوردستان کەڵکی لێبینێت، چۆنێتی هاوکاری و کۆمەکردنی گرووپە شانۆی و نمایشە شانۆیەکانە. چۆنێتی هاوکاری کردن دەوڵەت دوو شێوەیە یەکێکیان پێیدەوترا دەوڵەتی، ئەویتر یان زاتی. لە پاڵ ئەمانشدا چەندها شەریکە هەبوو کە هاوکاری مادی دەزگا و گروپەهونەریەکانیان دەکرد.
هاوکاری دەوڵەتی: ئەوەیە کە راستەوخۆ دەوڵەت کۆمەکی زۆری ئەو

بەرهەمە شانۆیانە دەکات کە بە تایبەتی نووسەرو دەرهێنەرەکەی تونسی بن. ئەوەش بە بەرەوپێش بردنی کاری نوسینی تەکستی شانۆی تونسیە، پاڵیشیدا بە ئەوەی زۆرترین ڕێژەی دەرهێنەر لەو وڵاتەدا زۆر بن و پشت بە دەرهێنەری فەرەنسی یان وڵاتانی تر نەبەستن.

هاوکاری زاتی: ئەوەیە کە ئەو گروپە زۆربەیان تونسی بن گرنگ نیە نوسەرەکە تونسی بێت یان دەرهێنەرەکە. ئەوەش لەڕێگای فەرهەنگخانەکانەوە هاوکاری دەکرێت. یان سەرەکی ئەو گروپەداوای هاوکاری لە هەندێک شەریکەی هونەری دەکات. مەرجی هاوکاری حوکمەت لەڕێی فەرهەنگ خانەکانەوە ئەوەیە کە ڕەنگە لە ساڵێکدا 20 نمایش بکات، دەوڵەت شوێنی نمایش و پێشکەشکردنی بۆ دیاری دەکات بەڵام لەیەک شوێن نا، بەڵکە دەبێت هەر جارەی یان هەرهەفتەی لە گەڕەکێک کە فەرهەنگ خانەی تێدایە نمایش بکەن وە بەتایبەتی لە گەڕەکە هەژار نشینەکان. واتە نمایش تەنها لە هۆڵێکدا و بۆ چەند ڕۆژێک نمایشکردن قەتیس ناکرێت، بەردەوام لە جوڵەدان، وە هەر فەرهەنگی خانەیەک لە هەفتەیەکدا چەند نمایشێکی جیاواز بەخۆیەوە دەبینێت، هار جارەی گروپێک نمایش دەکات. خەڵکەکە بەردەوام نمایش دەبینێت جۆری سێیەم: شەریکەی هونەری هەیە کە هەم کاری ریکلام و بڵاوکردنەوەش دەکات هەم فیلم و زنجیرەی تەلەفیزیۆنی بەرهەم دەهێنێت هەم شانۆش نمایش دەکەن. ئەم شەریکانە، خۆیان دەستنیشانی ئەکتەر، دەرهێنەرو نوسەر دەکەن. بەشداران کرێی خۆیان مانگانەی خۆیان وەردەگرن و دەزگا هونەریەکە ڕۆژی نمایش و شوێنی نمایش چەند ڕۆژ بەردەوام بێت دەستنیشان دەکات. وە هەر هەفتەی لە شوێنێکیش نامیش دەکەن، بەتایبەتی گەڕەکە دەوڵەمەندەکان.

لەهەمووی گرنگتر ئەوەیە هەر بابەتێک، نمایشێک بەرهەمەکەی ئاراستەی پێگەیاندنی منداڵان بێت، مەلەفی ئەو گروپو نمایشە دەتە سەرەوە بۆ وەرگرتنی کۆمەکەی دارایی
لەم گەشتەشمدا هەندێک هاوڕێ و تازەو ئەکتەرو دەرهێنەری تازەم ناسی لە پێش هەمویانەوە سەمیرە بوعمود، کەسێکی میهرەبان و ئەکتەرێکی وریاو دەرهێنەرێکی جدی بوو، توفیق بەحری ئەکتەرێکی تا بڵێی وریاو زیرەک. گۆرانی بێژ و مامۆستای ئەدەبی فەرنسی سامیە بوقرة و بیلالی هاوسەری و شانۆکار انس العبیدي.